

Balada o predvečerju

(NCLIT 1955)

I skrenost Raičkoviće-
vih zvukova navodi
nas na misao da su stvo-
reni samo za nas. Zato ih
obično i ne iznosimo pred
tudje uši. I pored toga naš
dug svakim sunčevim zala-
skom raste. Njihovo prisu-
stvo u još nejasnim raspo-
loženjima i neodlučnim za-
htevima obavezuje nas uvek
ponovo, a uvek drukčije. Ka-
da bismo jednim gestom
hteli (a jedva da nam je to
potrebno) da imenujemo nji-
hovu funkciju upravili bismo
ruku na onu stranu odakle ve-
če dolazi i svaka reč koju bi-
smo izgovorili značila bi
dovršiti. Pa i to bi bilo
još uvek malo priznanje za
poduhvat koji u nama nisu
u mogućnosti da učine ni-
jedna boja i nijedno uve-
rajanje, premalo srdačnosti
za uspešno usmeravanje
jednog afekta.

Medjutim dopadljivost
njihova ne proizlazi samo
iz odsustva bilo čega od-
bojnog ili iz njihove rela-
tivno lake uklopljivosti u
jedan novi sistem. Ti zvuci
ostaju pri svemu tome još
uvek dovoljno strani da ne
bi laskali, ali i dovoljno
malo kliktavi da neće ni
da revoliraju, ni da pot-
stiču na otpor, a ni da za-
htevaju. Imaju dakle svoje
bogatstvo, dovoljnost koja
je ipak nesebična: sami se-
be poklanjaju. To preda-
vanje poruke je uvek jedan
poseban ceremonijal i to
onakav kakav umeju da
sprovede dečaci kada izgu-
be dečje glasove. Blaga i
dvobojna čaura, ona po-
slednja ne otvara se. Ona
je zacelo više strah od po-
gleda nego zaštita od tuđih
ruku.

Čini nam se da se bez
gornje oznake koja u po-
četku izgleda nekako bočna
i nezaposlena, jedna druga
karakteristika Raičkovićeve
poezije (najbitnija valjda)
ne bi bila tako vidljiva.
Reč je o nežnoj i oborenoj
putanji oka na mesečini
koju je ovom prilikom i
posle svih zloupotreba vre-
delo zaposesti. Reč je o
čutanju.

Lišeno iluzije nepogreši-
vosti ono postaje neugovo-
reno spokojstvo koje ne
miruje. Ono ostaje bliže
seti zbog svog lošeg grup-
pisanja medju velikim ku-
ćama od presude Leopar-
dijevih stihova:

„Ni jedna stvar nije vredna
kucanja tvojih, nit' je dostojna
zemlja uzdahat.“

Raičković nije izgubio sve
pre dolaska medju trave.
Gubio je, gubio, ali je retko
nalazio. Zato za prividnu
neuzbudjenost tihog sata ne
treba reći da je drhtavica
nekoj krkušana u mulju.
Uzroke smo joj uostalom
zaboravili. Okrivicemo zato
sve lepote intermeca koji
je pesniku i cilj.

Utopiti se u bonacu i
zaostati nevidljiv. Zabora-
viti bauka po imenu Nepo-
vratak:

„I moram da kažem:
sred zelenog
moje je srce tiše od trava.“

Osetivši da dramatičnost
njegovog poduhvata (a on
je sasvim različitog inten-
zitetu od bekstva) nije u
napuštanju grada već u su-
sretu sa zelenim morem
stvaralac je video ponaj-
više dolaznika. Figuru ho-
rizontalnu i paralelnu sa dva
željena kretanja-sa vodom
i pticom u vazduhu. Otuda
se manje saopštavaju njeni
intenci, a više se izgovara
njena zaokupljenost. Gleda
dolaznik, ali vidi ono što
je smislio da treba da vidi.
Ne skida koprenaste po-
krivke sa predmeta koji su
zaželili da postanu orijen-
tira i oni to ne nastaju. Ima
zakuzdanosti u želji da po-
kretati budu mali i reći tihe.
Ništa novo ne čeka („i sve
već znamo napamet“), no
kad ga pozovu on će se
odazvati:

„Tiho, život ulaz u mene
kao sunce u svet.“

Iznad ravni koje život znače,
zašto da se stoji?

Ljudi se nisu naselili na
livadu i na pesnikov obe-
ćani breg. I znamo: baš
zbog toga dolaznik nije ot-

plovio od njih. Drugi suton
(pa ni onaj davni) nije imao
prostora da mu proveri
svoje tonove. Pa ipak čudno
je humana ova odvojenost
od živih ruhi. A nije ni
formalna, jer se dosećamo
onih nerado pominjanih su-
sreta koje zajedno sa pe-
snikom proklinjemo pre
nego izmislimo optužbu a
jedino su to):

„Ovde su na asfaltu zbudjene
sve moje vlati.“

Preostaje da se baš sada
ponovi za Svetom Lukićem
reč koja govori o odvoje-
nosti dolaznikovo i opno-
no: on je zamišljen. Ozna-
ka je to za njegov današnji
stav, a onda i zapis za sa-
mog sebe, za jedno doba
kada će noć imati nove
opčinjenosti i kada neće
onemeti jedino pred zavod-
nikom poleglim i zeleno-
glrim.

Valja danas zabeležiti:
osnovni tok „Balade o pred-
večerju“ znači obnovu „Pe-
sme tišine“. U njemu je i

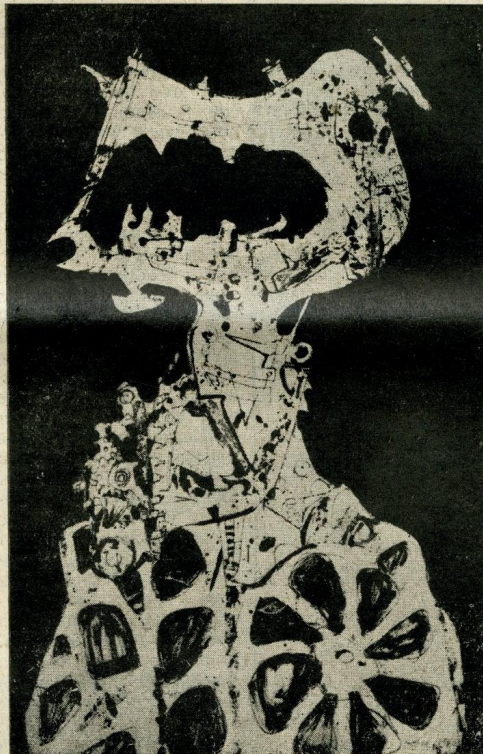
ustreptalost prvog dolaska
dobila-ako smemo tako
reći-definitivan izraz. To i
po minimalnom procentu
onoga što ostaje iza pre-
grade. Svaka eventualna
obnova „Balade“ čak i ako
ne bi bila ponavljanje pru-
žala bi svetlost uvek sla-
biju od one koja se tako
uznosito daje „Kamenom
uspavankom“. Na pesniku
je da potraži drugi predah
i drugu boju. Tek on mora
da doznaje (i stalno) da
trave i ovaj mir iznad njih
nikada neće izreći:

„Ne treba tvoja pesma.“

One su ga primile u svoje
luke i slušaju ga.

Na čitaocu je da sa Rai-
čkovićeovom knjigom stvori
onaj nemi dogovor o kome
je jednom govorila Roza
Lukseburg: „Bilo mi je
žao razrezati krnjegu i pro-
čitala sam je nerazrezanu.“
Da niko ne posumnja da
je čitana i ranije.

Draško REDJEP

Z. PETROVIĆ

GOSPODJA ŠIVAČA MAŠINA

Sjene na pragu

(LYKOS, Zagreb, 1955)

Izmedju ljudske privatnosti i
ličnosti postoji golem raspon. Čov-
jek je takav: sjedi u četvorokutu
svoje sobe i na ružičastom papiru
piše svom prijatelju, svom volje-
nom, svom strcu i tako dalje. Čov-
jek je takav: sjeda za svoj stol op-
koljen sobom, pjesnički rasp. ložen
piše o svemu tome pjesme. U re-
du. I nitko nema ništa protiv toga.
Konspiracija čašu zajamčena.

Jedna žena osjeća, da je njen
„bok, napet poput luka...“ I
čeka u svojoj sobi: „Za njega je
prostrl stol (Zbog njega je ispe-
čen hijeb) i zaklana kokoš (O-
samtjeno se bijeli u kokošinjcu
posljednje jaje.) Ružičasto sja
stakleno vino.“ Onda on dodje i
oni su sami „kao zreli plodovi“,
onda „poljupci“ i... golišavim
lišcem obrazi mladih bresaka —
(citati iz pjesme „Sjene na pragu“).
I onda ona kaže: „Tvoja su usta
med i pjesma... haljina na mo-
me tijelu“, „moja želja, pritajeni
stid... Nemoj se braniti kada ob-
razi postanu rumeniji od maka...“
I sve se to tako svršava: „Prosi-
pan pelud“ („Molttve u travama“).

„Ali ne osudjujte me vi, što
mislite da ste slobodni strasti...“
... bezumni se kockaju (zbog
moje radne snage) i vedrine, svu-
čene s golog neba.“

Ta krika, sentimentalna, flu-
idna, „prozračna i bestjelesna“
pjesnikinja dala nam je u svojoj
osnovnoj pjesmi, po kojoj je čita-
va zbirka nazvana, određen ori-
jentir po kojem je možemo shvatiti.
Ali konačno se ipak u nećem tre-
bamo razumjeti: Pjesnika možemo
cijeniti po njegovoj ličnosti, koja
je afirmirana u stihu do te mjere
da je uspio svoj subjektivitet obje-
ktivirati; Vrijednost pjesnika je
dakle i u njegovom ocjenjivanju
mjere dokoje može doći do izra-
žaja ljudska privatnost u poeziji,
a da tone, ispadne banalno i de-
plisirano. Ovi stihovi upravo nam
govore o tom premašuju granice
privatnosti.

Versifikacija Višnje Stahljak
je obitno natopljena snovima, lju-
bavnim igrama, prozračnom nje-
sećnom, sjajnim zvjedama, rije-
kama suza, samooćom... Iz svega
odudara osnovan ton: brjeg iz real-
nosti u jedan iracionalan, bestje-
lesan svijet.

Najbolji bi bio ciklus „Noćas
si došao ti, što si davno mrtav“,
da se u njemu, kao i u čitavoj
zbirci, ne osjeća ono mučno stva-
ranje metafora, kako bi se njima
ukrastila i vjesna nemod neposred-
nog iznašanja tema (koje ona zbilja
sretno pronadje).

Život ovakove poezije visi o
krhkoi niti i mogao bi se srozati
u ništa, da Višnja u mnogim
fragmentima (a osobito u pjesma-
ma „Smrt masline“, „Ugasi paš-
njak“, „Ljudi što sam ih nazivala
braćom“) ne pokazuje izvjesnu
talentiranost i sposobnost, da iz-
bjegne ovakove padove i mučno
pjevučavo sasvim suvišno meta-
forisanje.

Marino ZURL

(LYKOS — 1955)

Pjesme iz moje ulice

Iz tihe, obične naše (zagrebačke, a i ne
mora biti: uzmimo je kao simbol) ulice,
već se je duže vremena javljao ovaj pjesnik
sad (možda malo prekasno, jer smo već mnogo
ranije očekivali, da se sakupe njegova povremena
govorenja koja su u njegov novelistički i kri-
tički rad, raspršena u raznim publikacijama)
imamo konačno sve ono (možda ne baš sve)
što nam je htio reći:

„Čitajte jednu pjesmu o meni,
ako vas strpljenje ne ostavlja“

(„Čitajte o meni“)

Tu nam je ispričao sve ono što živi i što
doživljuje u svojoj ulici: o svom susjedu malom
čovjeku, o gospodjici Melaniji, o izgubljenom
prolazniku čije su „suz... ostale kod kuće u
sobi“, o građaninu s mirnom savješću, o stan-
narima svoje kuće, o pensionerima što „sjede
ne proljetnim klupama kao... lastavice na stu-

povima pred selidbu,“ o opreznom prometnom
stražaru, pa čak nije zaboravio ni nove stanov-
nike, koji su se doselili u njegovu ulicu.

Pjesnik je medju tim ljudima prisutan
svojim pomalo ironičnim, pomalo potsmješljivim
stihovima. On o njima (i sebi) ne govori me-
taforično, ne izražava se patetično. U njegovom
kazivanju ima jedna lagana melodija u kojoj
prevladava jednostavan, tih ritam — upravo
onakav ritam kakvog i očekujemo od teme koja
ga je zaokupila. Od prve do zadnje pjesme
njegovog ciklusa „Pjesme iz moje ulice“ on
govori u jednoj ustaljenoj temperaturi. Humor,
koji je prisutan u njegovim stihovima je topao,
intiman, skoro i brbljiv i na momente potsjeća
na beogradskog humoristu Vasu Popovića (o-
sobito u „Pjesma o stanarima naše kuće“).

U ljubavnom ciklusu „Pismo“ mojoj lju-
bavi“ koji sadrži svega osam pjesama on je
isti mladić sa pločnika, koji tiho i intimno bez
ikakovih isforsiranosti (koju obično nalazimo kod
većine pjesnika, koji prilaze tom problemu)
razgovara sa svojom vjelenom. I tu ga ne na-

puštaju njegovi susjedi, koji tu ljubav poru-
gljivo promatraju kroz svoje prozore.

I nakon ovih preokuracija iz ulice, on se
vraća u svoje rodno začorsko selo (rođen 30.
listopada 1927 u Martincima u Hrvatskom
Zagorju) — ciklus: „Trave zemlja i mi, — po-
malo već umoran i rezigniran:

„Napijem se u Klubu književnika,
pa mašem beznažno kući u šljivku“
(„Pismo kući u Zagorje“)

„Sve je uzalud“: pjesnik nije ni građanin
ni seljak. Vraćanje u zavičaj nosi u sebi jedan
elementarni sukob, kakvog smo doduše slušali
i kod Jesenjina i Tadijanovića, a ponešto i kod
Č. Price, ali koji je ovdje dan sa izvjesnom
(iako ne sasvim sigurnom) originalnošću.

Pri kraju ove knjige šest pjesama, koje
sacinjavaju ciklus „Čitajte o meni“ autor još
jednom potvrđuje svoju ličnost, koja nas nigdje
od prvog do posljednjeg stiha ne iznenadjuje,
ni skokovima ni padovima, ličnost koja u stvari
nema neku osobitu snagu, koja je pomalo tu-
žna, senzibilna i zbog toga možda ironična.

Marino ZURL